
УДК 378: 63: 37. 032

Копитко А.Д.

к.і.н., доцент кафедри філософії

E-mail: akopytko@ukr.net

Мисак Н.Ф.

к.і.н., доцент кафедри філософії

E-mail: natalia_mysak@ukr.net

Львівський національний аграрний університет
м. Дубляни

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ЛЬВІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Копытко А.Д.

Ph.D. (Histor. sciences), Associate Professor of Department of Philosophy

E-mail: akopytko@ukr.net

Mysak N.F.

Ph.D. (Histor. sciences), Associate Professor of Department of Philosophy

E-mail: natalia_mysak@ukr.net

Lviv National Agrarian University
Dubliany

CURRENT ISSUES OF SOCIAL AND HUMANITARIAN EDUCATION OF STUDENTS AT LVIV NATIONAL AGRARIAN UNIVERSITY

Анотація

Вступ. В умовах реформування вищої освіти в Україні, її уніфікації відповідно до європейських і світових стандартів якісно нового звучання набуває проблема соціально-гуманітарної підготовки. Адже головними компетенціями сучасного фахівця є не лише професійні знання і вміння, а й креативність, здатність до новаторства, самостійного прийняття рішень, відповідальність, вміння працювати в команді, наявність лідерських якостей, здатність до етичної і соціальної відповідальності, саморозвитку і саморефлексії. Формування цих якостей без належної соціально-гуманітарної підготовки неможливе.

Методи. У дослідженні використано аналітичний, аналітико-синтетичний, системний методи.

Результати. Автори аналізують актуальні питання побудови та реалізації соціально-гуманітарної підготовки студентів у вищих навчальних закладах аграрного профілю на прикладі Львівського національного аграрного університету. Висвітлюються як здобутки, так і реальні перешкоди й недоліки в її здійсненні, враховуючи небезпеку дегуманітаризації вищої освіти. Зокрема акцентовано увагу на особливостях побудови навчального процесу, його змістовому, діяльнісному і методологічному компонентах, необхідності комплексного вирішення проблеми.

Перспективи. Перспективами подальших досліджень є пошук та обґрунтування органічного взаємозв'язку між професійною та соціально-гуманітарною підготовкою майбутніх фахівців, врахування результатів при розробці державних та галузевих стандартів вищої освіти, навчальних планів та навчальних програм дисциплін.

Ключові слова: аграрна освіта, соціально-гуманітарна підготовка, вищий навчальний заклад, студент.

Abstract

Introduction. In the context of the reform of the higher education system in Ukraine and its unification to European and international standards the problem of social-humanitarian training has to be seen in a quite new perspective. The main competencies of the modern professional involve not only knowledge and skills, but also creativity, capacity for innovation, independent decision-making, responsibility, teamwork, leadership skills, ethical and social responsibility, self-development and self-reflection. The formation of these qualities is impossible without adequate social and humanitarian training.

Methods. The study is based on analytical, analytical and synthetic, systematic methods.

Results. The urgent problems relevant to developing and implementing social-humanitarian training of students in agricultural higher educational institutions on the example of the Lviv National Agrarian University are analyzed. The article aims to highlight the achievements as well as real obstacles and shortcomings in its implementation, considering the danger of dehumanization of the higher education. In particular, attention is focused on the features of construction of the learning process, its semantic, active and methodological components, as well as the necessity of a comprehensive solution of the problem.

Discussion. Further research could be conducted to determine the organic relationship between professional and social-humanitarian preparations of future professionals, its results could be provided for the development of governmental and industry standards of higher education, curricula and programs disciplines.

Keywords: agricultural education, social and humanitarian training, institution of higher education, student.

Аннотация

Вступ. В условиях реформирования высшего образования в Украине, его унификации в соответствии с европейскими и мировыми стандартами качественно новое звучание приобретает проблема социально-гуманитарной подготовки. Ведь главными компетенциями современного специалиста являются не только профессиональные знания и умения, но и креативность, способность к новаторству, самостоятельному принятию решений, ответственность, умение работать в команде, наличие лидерских качеств, способность к этической и социальной ответственности, саморазвитию и саморефлексии. Формирование этих качеств без надлежащей социально-гуманитарной подготовки невозможно.

Методы. В исследовании использованы аналитический, аналитико-синтетический, системный методы.

Результаты. Авторы анализируют актуальные вопросы построения и реализации социально-гуманитарной подготовки студентов в высших учебных заведениях аграрного профиля на примере Львовского национального аграрного университета. Освещаются как достижения, так и реальные препятствия и недостатки в ее осуществлении, учитывая опасность дегуманитаризации высшего образования. В частности акцентировано внимание на особенностях построения учебного процесса, его содержательном, деятельностном и методологическом компонентах, необходимости комплексного решения проблемы.

Перспективы. Перспективами дальнейших исследований является поиск и обоснование органической взаимосвязи между профессиональной и социально-гуманитарной подготовкой будущих специалистов, учета результатов при разработке государственных и отраслевых стандартов высшего образования, учебных планов и учебных программ дисциплин.

Ключевые слова: аграрное образование, социально-гуманитарная подготовка, высшее учебное заведение, студент.

Вступ. Трансформація соціальних орієнтацій та цінностей, запитів суспільства, що висуваються до фахівців із вищою освітою, уніфікація вищої освіти відповідно до європейських і світових стандартів зумовлює необхідність модернізації як організаційних та методичних форм навчання й виховання, змісту освіти, так і філософії вищої освіти

загалом. Сучасні реалії вимагають підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних до цілеспрямованої, новаторської, творчої праці у стандартних і нестандартних ситуаціях. Одна із головних вимог до спеціаліста з вищою освітою – наявність системного аналітичного мислення, що дозволяє планувати, організовувати і прогнозувати виробничий процес, знайти найоптимальніший спосіб вирішення завдання чи проблеми в конкретних умовах. Однак доволі часто нівелюються інші завдання вищої освіти. Адже вищий навчальний заклад (далі – ВНЗ) повинен готувати не лише спеціалістів, але й водночас представників майбутньої суспільної та інтелектуальної еліти, очільників нації, що визначатимуть напрями розвитку і місце держави у світовому співтоваристві. Тому суттєвою характеристикою сучасного фахівця є наявність у нього розвинутих соціально-особистісних компетенцій (здатність до самостійного прийняття рішень, відповідальність, вміння працювати в команді, наявність лідерських якостей, здатність до етичної і соціальної відповідальності, саморозвитку і саморефлексії тощо). А це суттєво розширює вимоги до підготовки висококваліфікованих спеціалістів, важливим елементом якої повинна стати соціально-гуманітарна складова.

Нівелювання цього аспекту проблеми може негативно позначитись на характері майбутньої суспільної еліти, звичними рисами якої стануть технократизм, утилітаризм, індивідуалізм, прагматизм, антигуманність. Демократичні цінності – повага до людини, її вибору, свобода думки і совісті – не повинні бути абстракцією, їх слід щоденно пропагувати і впроваджувати в життя саме через систему освіти, через постійну взаємодію педагога та його вихованців. Особливо це стосується ВНЗ природничо-технічного профілю, де гуманітарна складова підготовки часто відсувається на задній план.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якісна соціально-гуманітарна підготовка студентів – одне з актуальних завдань, які прагне вирішити у теоретичній та практичній площинах вітчизняна педагогічна наука. Особливо дане питання нагальне для ВНЗ природничо-технічного профілю, зокрема, аграрних. Саме це спонукає науковців та безпосередніх учасників педагогічного процесу здійснювати інтенсивний пошук нових підходів, форм та методів вирішення окресленого завдання. Серед найновіших публікацій, присвячених даній проблематиці, варто відзначити статті В. Бондаренко [1], Н. Грозної [3], О. Гуцояк [4], Т. Іщенко та І. Лепехи [5], В. Мозгового [10], А. Скирти та Л. Адарюкової [12]. Також слід зауважити, що різні аспекти цієї проблеми стали предметом дисертаційних досліджень. З-поміж них варто відзначити роботи О. Вознюк «Формування системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів» [2], у якій автор торкнулася питання моделі формування системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів та критеріїв відбору змісту матеріалу для гуманітарних дисциплін, Н. Островської «Особистісно-орієнтований підхід у навчанні дисциплін гуманітарного циклу студентів агротехнічного інституту» [11], І. Сопівник «Формування громадянськості студентів вищих аграрних навчальних закладів» [13]. Вагомі здобутки у вивченні даної проблеми належать О. Мишак [6-9], Р. Сопівнику [14-15] та Д. Щеповій [16-17]. Значна кількість публікацій науковців, практиків, викладачів ВНЗ України, що з'явилися в останнє десятиріччя, свідчить про гостроту та актуальність цього питання для вітчизняної системи вищої освіти.

Мета. Мета статті – проаналізувати роль соціально-гуманітарної підготовки у становленні майбутніх фахівців, з'ясувати особливості її організації у ВНЗ природничо-технічного профілю. На прикладі Львівського національного аграрного університету (далі – ЛНАУ) дослідити проблеми, пов'язані із викладанням гуманітарних дисциплін, а також визначити перспективи та основні напрями удосконалення соціально-гуманітарної складової вищої освіти.

Методологія. У дослідженні використано аналітичний, аналітико-синтетичний, системний методи.

Результати. Соціально-гуманітарна підготовка є одним із ключових аспектів підготовки майбутніх фахівців та представників суспільної еліти у вищих навчальних закладах України. Це відображено у національних програмах «Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 р.» та «Національній стратегії розвитку освіти на 2012-2021 роки», де затверджено положення про посилення у системі вищої освіти ролі соціально-гуманітарних дисциплін. Соціально-гуманітарна підготовка, згідно з цими документами, покликана забезпечити формування всебічно розвинутих особистостей, які розуміють перипетії соціокультурного життя України та світу, здатні до гармонійного співжиття з іншими людьми, природним та соціальним середовищем. В останні роки активно впроваджується студентоцентрична модель вищої освіти. Згідно з нею, головне завдання вищої школи – комплексне формування особистості студента, а не лише передача йому певної суми знань і вироблення необхідних для подальшої професійної діяльності вмінь. Тому можна погодитись із Д. Щеповою, яка цілком обґрунтовано наголошує, що «головною метою навчально-виховного процесу стає орієнтація студента на розвиток і саморозвиток особистості у майбутній професійній діяльності» [16, с. 323]. Вища освіта повинна надавати не лише вузькопрофесійну підготовку, а й створювати умови для самореалізації і самовизначення особистості [12, с. 179-180].

Проблема соціально-гуманітарної підготовки актуальна і для Львівського національного аграрного університету, де здійснюється підготовка науковців, освітян та працівників для різних галузей народного господарства України. Як і в інших природничо-технічних вищих навчальних закладах, у його стінах у середовищі науково-педагогічного та студентського колективів точаться останніми роками дискусії щодо доцільності розширення чи звуження соціально-гуманітарної підготовки фахівців. Є прихильники як першої, так і другої позиції. Суперечки у владних коридорах щодо цього питання лише додають йому гостроти. Адже скорочення навчального навантаження студента за рахунок гуманітарних дисциплін, а також пропонувані у державних стандартах обсяги соціально-гуманітарної підготовки фахівців природничо-технічного профілю аж ніяк не сприятимуть становленню гуманістично зорієнтованих особистостей.

За роки незалежності України у вищій освіті склалася парадоксальна ситуація. Поділ навчальних дисциплін на негуманітарні і гуманітарні призвів до того, що останні почали вважати другорядними у підготовці фахівців природничо-технічного, в тому числі й аграрного профілю. Іноді навіть непотрібними. Втім, такий підхід є небезпечним для майбутнього суспільства. Адже гуманітарні знання відіграють важливу роль у формуванні духовних цінностей конкретної особистості та й соціуму загалом, вони «мотивують на корисну для суспільства діяльність» [12, с. 180]. Результати такої підготовки не є миттєвими, вони проявляються дещо пізніше, причому не у додаткових знаннях, а у набагато глибшому оволодінні методами пізнання, розумінні соціально-політичних, культурних, економічних процесів на регіональному і глобальному рівні [7].

Дослідники справедливо вказують на необхідність виходу гуманітарної підготовки майбутніх фахівців за межі формування комунікативних і організаторських здібностей [4, с. 48-49]. Важливо, щоб особистість мала уявлення про сенс життя та щастя, високі ідеали, була орієнтована на кращі взірці світової і національної культури, чого неможливо досягнути без вивчення основ соціально-гуманітарних дисциплін (філософії, етики, естетики, культурології, релігієзнавства, політології, соціології, психології, педагогіки тощо). Саме завдяки їм можна та потрібно формувати особистостей творчих, із власною життєвою позицією, що володіють методологією та методикою наукового і філософського пізнання дійсності, здатні втілювати на практиці отримані знання, які б не лише покращували духовне і матеріальне життя людини в суспільстві, а й забезпечували

гармонію між людиною та природою. Комплекс соціально-гуманітарних дисциплін є основою становлення гуманістичного та ноосферного світогляду фахівця природничо-технічного профілю, який усвідомлюватиме, що його діяльність повинна не лише сприяти матеріально-технічному поступу суспільства, але водночас не завдати шкоди людям та природі. Гуманітарна освіта покликана забезпечувати становлення світогляду особистості, а не набору конкретних знань чи лишень поінформованості з певних питань. В цьому відношенні важливо переходити від орієнтації на раціональне пізнання як єдино можливе в адекватному осягненні сутнісних рис природи і суспільства на культуру як середовище, в якому живе та працює конкретна особистість. Надмірна раціоналізація мислення та діяльності людини виявила себе двояко: з одного боку, значні успіхи в науці і техніці, з іншого боку – дегуманізація людських відносин, технократизація життєдіяльності людини, коли людина перетворюється на засіб чи функцію, похідну від держави, суспільства, техніки. Адаже вища освіта у своїх завданнях не повинна зводитись лише до наукової чи професійної підготовки фахівців, але й допомагати їм здобути ґрунтовну фундаментальну й практичну підготовку. Завдяки циклу соціально-гуманітарних дисциплін людина розумітиме власну значимість та потребу використовувати отримані знання на користь іншим людям, суспільству, не допускаючи дисгармонії у відносинах між ними, технікою і природою.

Важливими елементами гуманітарної освіти є «світоглядно-філософська, культурологічна та філологічна, соціально-політична та соціологічна складові, історична, етична й естетична освіта, українознавча підготовка, еколого-природнича, економічна та правова освіта, психолого-педагогічна підготовка, система знань і навичок, що забезпечують здоровий спосіб життя» [3, с. 50]. Цей підхід частково враховано у процесі реалізації соціально-гуманітарної підготовки студентів у ЛНАУ. Вона здійснюється кафедрами філософії, українознавства, іноземних мов, фізичного виховання, економічної теорії. Упродовж останніх 10 років проводяться всеукраїнські та міжнародні конференції, на яких обговорюються актуальні питання розвитку соціально-гуманітарної підготовки фахівців. Декілька років поспіль видається друкований орган – «Вісник гуманітарних дисциплін», де публікуються результати наукових пошуків як викладачів цього навчального закладу, так і інших ВНЗ України. В університеті функціонують педагогічний семінар та семінар наставників академічних груп, що покликані поглибити педагогічну підготовку викладачів та зорієнтувати кураторів у виконанні їхніх безпосередніх функцій, підвищити ефективність виховної роботи. Гуманітарні кафедри беруть активну участь в організації і здійсненні науково-дослідної роботи студентів, скеровуючи їх наукові зацікавлення не лише у царину професійної діяльності, а й націлюючи молодь на вивчення актуальних суспільно-політичних та філософських проблем. Студенти мають можливість демонструвати результати своїх наукових пошуків на щорічному міжнародному науково-практичному форумі «Студентська молодь і науковий прогрес в АПК».

Втім наявні здобутки в гуманітаризації процесу підготовки майбутніх фахівців у ЛНАУ не переважають недоліків і негативних суперечностей, з якими стикаються практично усі природничо-технічні ВНЗ. Розглянемо деякі з них. По-перше, це невідповідність між потребою у соціально-гуманітарній підготовці фахівців та обсягом часу, що відводиться у навчальних планах на вивчення дисциплін гуманітарного циклу. Дуже часто гуманітарна підготовка формально приєднується до спеціальної, а іноді на неї відводиться мінімум навчальних годин [15, с. 180]. По-друге, переобтяженість навчальних програм і підручників фактичним матеріалом, а відтак акцент на передачі знань, умінь, навичок замість комплексного і всебічного розвитку особистості. Суперечність між великим обсягом навчального матеріалу та обмеженим часом для його вивчення призводить до того, що при вивченні гуманітарних дисциплін і надалі

культивується репродуктивне викладання. Тобто педагог залишається центральною фігурою навчального процесу, а його взаємодія зі студентами зводиться до передачі – засвоєння знань. Втім такий підхід вже не ефективний. Досвід зарубіжних ВНЗ свідчить про необхідність перебудови навчального процесу і перехід до інноваційного навчання, спрямованого на розвиток особистості студента [16, с. 322]. По-третє, недостатня реалізація особистісно-орієнтованого підходу у навчанні. Зазвичай, жорстка структура навчання у ВНЗ природничо-технічного профілю забезпечує типову масову підготовку фахівців, практично нівелюючи індивідуальний підхід до студента. Як правило, при вивченні дисципліни застосовуються традиційні форми і методи навчання, зорієнтовані на середнього студента, що значно шкодить розвитку його творчої індивідуальності, формуванню таких якостей як креативність, новаторство, самостійність [15, с. 180]. По-четверте, традиційний характер організації навчання, зумовлений традиційною підготовкою викладача, браком найновіших психолого-педагогічних знань та його недостатньою поінформованістю про нові підходи і технології навчання [16, с. 322].

З огляду не це одним із першочергових завдань аграрних ВНЗ є вирішення окреслених проблем і суперечностей. Можна виділити такі шляхи переходу до гуманістично орієнтованого навчання: 1) використання гуманітарних знань при вивченні спеціальних дисциплін і відповідно даних природничих і технічних наук при викладанні гуманітарних дисциплін, метапредметність навчання (розробка системи інтегрованих знань з декількох дисциплін); 2) використання інноваційних форм і методів навчання, що забезпечить індивідуальний, особистісно зорієнтований підхід до студента, побудова студентоцентричної моделі навчання; 3) створення нових інституцій для забезпечення інтенсивного розвитку соціально-гуманітарної підготовки (систематично діючих семінарів, літніх і зимових шкіл, кабінетів, лабораторій, фондів, програм стажування та обміну досвідом); 4) розширення можливостей і завдань наукової бібліотеки ВНЗ в організації соціально-гуманітарної підготовки студентів та викладачів; 5) створення інформаційної бази даних про роботу в галузі соціально-гуманітарної підготовки у закладі освіти (література, графік проведення конференцій та інших заходів наукового, навчально-виховного плану, розроблені програми та проекти, стажування тощо).

Дуже актуальним у ВНЗ природничо-технічного профілю є питання про міжпредметні та міжгалузеві зв'язки в процесі організації наукової і навчально-виховної діяльності студентів. Необхідно, щоб викладачі і студенти широко використовували напрацювання соціально-гуманітарних та природничо-технічних наук. Причому це стосується як кафедр гуманітарного, так і природничо-технічного профілю, що має бути відображено в методичних виданнях, науковій літературі, діяльності наукових гуртків, лекційних курсах. Урізноманітнення форм навчання та використовуваних навчальних технологій, творчий та ускладнений характер навчальних завдань є тими умовами формування самостійної, творчо мислячої та діючої особистості [5, с. 12]. Тому у навчально-виховному процесі варто ширше використовувати навчальні ігри, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні змагання, конкурси і диспути. Варто, щоб у курсах та спецкурсах широко використовувались новітні вітчизняні і зарубіжні напрацювання в галузі гуманітарних наук, панував дух інноваційності замість орієнтації на усталені форми і методи роботи.

Однією з нагальних проблем є якісно новий концептуальний і методологічний підхід до побудови самостійної роботи студентів у процесі соціально-гуманітарної підготовки. Слід зауважити, що головний її недолік зумовлений відсутністю досвіду виконання такої роботи під час навчання у середній школі. Тому науково-педагогічні працівники гуманітарних кафедр ЛНАУ покликані оптимізувати цю складову навчальної діяльності, сформувати належну мотиваційну базу у студентів для її здійснення. Для цього гуманітарні кафедри ЛНАУ готують методичні розробки для побудови такої

роботи серед викладачів і студентів, визначають шляхи впровадження надбань соціально-гуманітарних наук в практику навчально-виховного процесу.

Дієвою є роз'яснювальна робота викладачів серед студентства про можливість та конкретні сфери застосування отриманих соціально-гуманітарних знань у професійній та суспільній діяльності. Адже усвідомлення студентом необхідності знань з конкретної дисципліни позитивно впливає на його мотивацію до навчання. Також доцільним є налагодження конструктивної співпраці і взаєморозуміння між студентами і викладачами, реалізація у процесі спілкування запитів і потреб кожної із сторін. Без врахування інтересів, уподобань, запитів студентів при побудові змісту навчального матеріалу дисциплін та форм організації їх засвоєння не можна розраховувати на суттєві успіхи і популярність соціально-гуманітарних дисциплін серед студентства. З цієї метою викладачі ЛНАУ проводять систематичні опитування серед студентів про їхні пріоритети та потреби отримання того чи іншого спектру соціально-гуманітарних знань.

Важливо не тільки реалізовувати просвітницьку функцію соціально-гуманітарної освіти, але й розвивати у студентів необхідні для успішної професійної та соціальної діяльності риси характеру та інші психологічні характеристики (інтелект, почуття, воля, уява, навик спілкування). З цією метою у ЛНАУ розроблено програми участі студентів у наукових і громадсько-культурних заходах з важливих питань розвитку суспільства та особистості, молодіжної політики, різних проблем життєдіяльності молоді людини, її психолого-педагогічної підготовки, становлення лідерів через забезпечення громадської і волонтерської роботи. В гуртожитках організуються регулярні зустрічі студентів з викладачами кафедр гуманітарного спрямування для обміну досвідом роботи при проведенні навчально-виховних, наукових та громадських заходів. І це дає плідні результати: студенти самостійно підходять до вирішення тих чи інших завдань, висувають ініціативи та ставлять нові завдання. Деяким із них це допомагає реалізувати себе в соціальних і політичних проектах, нерозривно пов'язаних із важливими подіями регіону та країни. Саме за таких умов студент відчуває життєздатність й дієвість соціально-гуманітарного знання та потребу його засвоєння і застосування.

Важливим є використання потенціалу соціально-гуманітарної підготовки при організації і здійсненні національного виховання молоді у ЛНАУ. Останні наукові дослідження показують, що студентам важливо активно долучатись до реалізації засад і цінностей громадянського суспільства у конкретній діяльності. У цьому відношенні студенти ЛНАУ приймають участь у проектах, здійснюваних в рамках навчального закладу, міста Львова, Львівської області, загальноукраїнського та міжнародного рівня, що дозволяє їм виробляти необхідні якості професійної і громадської діяльності: активність, систематичність, цілеспрямованість, оптимізм та впевненість у своїх силах.

Невиправданими видаються заяви високопосадовців про скорочення кількості дисциплін соціально-гуманітарного профілю, насамперед у ВНЗ природничо-технічного характеру, що маскується під гаслом оптимізації навчального процесу. Треба дисципліни не ліквідувати чи механічно об'єднувати, а наповнювати їх новим змістом, максимально наближеним до реалій життя суспільства і особистості, змістом, що враховує сучасний стан розвитку науки та практики, де б творчий компонент домінував, стимулював пошуковість та ініціативність студентства. В цьому відношенні видається слушною думка педагогів щодо потреби враховувати специфіку мислення і діяльності студентів природничо-технічного профілю і замість «систематичного вивчення моноаспектних дисциплін» пропонувати «цілісне, комплексне знання по групах гуманітарних проблем» і не наповнювати зміст дисциплін надміру абстрагованим матеріалом [7].

Необхідно не скорочувати кількість соціально-гуманітарних дисциплін та обсяг навчального часу для їх вивчення, а змінювати сам характер побудови цих дисциплін,

оновлюючи їх проблематику та методику вивчення, надаючи їм творчого, пошукового виміру, комплексного характеру, максимально наближеного до професійної підготовки майбутніх фахівців.

Висновки. Незважаючи на низку негативних тенденцій, що спостерігаються при реформуванні вищої освіти в Україні, соціально-гуманітарна підготовка залишається однією з невід'ємних складових загальної підготовки майбутніх фахівців у ЛНАУ. Попри численні проблеми, що спостерігаються у процесі її реалізації, попри боротьбу між старими тенденціями та інноваціями в підході до розуміння цілей і завдань соціально-гуманітарної складової освіти, між співвідношенням професійного та загальноосвітнього її компонентів необхідно усвідомити: без соціально-гуманітарної підготовки важко уявити висококваліфікованого фахівця, представника інтелектуальної еліти.

Перспективами подальших досліджень є пошук та обґрунтування органічного взаємозв'язку між професійною та соціально-гуманітарною підготовкою майбутніх фахівців, врахування результатів при розробці державних та галузевих стандартів вищої освіти, навчальних планів та навчальних програм дисциплін.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В.В. Гуманітарна складова поліфункціональної підготовки конкурентоспроможного інженера-педагога [Електронний ресурс] / В.В.Бондаренко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи». – 2013. – Вип. 40. – С.16-23. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_zntndr_2013_40_4
2. Вознюк О.М. Формування системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів [Текст]: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.М. Вознюк. – Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського. – Вінниця, 2004. – 21 с.
3. Грозна Н.З. Значення гуманітарної складової у професійній підготовці менеджерів-економістів у ВТНЗ / Н.З. Грозна // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2012. - № 6. – С. 48-52.
4. Гуцольяк О.О. Роль гуманітарної підготовки як складової формування особистості майбутніх фахівців в системі вищої технічної освіти / О.О. Гуцольяк // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О.Г. РОМАНОВСЬКИЙ. – Харків : НТУ «ХПІ», 2012. – Вип. 32-33 (36-37). – С. 46-55.
5. Іщенко Т.Д. Формування творчої особистості в процесі підготовки фахівців аграрного профілю / Т.Д. Іщенко, І.О.Лепеха // Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького. – 2011. – Т.13. № 3 (49). – С. 7-13.
6. Мишак О. Обґрунтування потреби у формуванні гуманістичної спрямованості майбутніх біотехнологів аграрної галузі / О. Мишак // Вища школа. – 2013. – № 6. – С. 103-108.
7. Мишак О.О. Забезпечення гуманістичної орієнтованості змісту навчання майбутніх біотехнологів [Електронний ресурс] / О.О. Мишак // Педагогические науки. Проблемы подготовки специалистов. – 2012. – №2 – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NPM_2012/Pedagogica/2_116876.doc.htm
8. Мишак О.О. Гуманізація професійного навчання майбутніх біотехнологів: констатувальний звіт [Електронний ресурс] / О.О. Мишак // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – 2014. – № 49. – С. 108-111. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trkov_2014_49_29
9. Мишак О.О. Гуманістична спрямованість як невід'ємна складова професійної діяльності майбутніх біотехнологів аграрної галузі [Електронний ресурс] / О.О. Мишак // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – 2012. – № 46. – С. 74-77. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trkov_2012_46_23
10. Мозговий В.Л. Удосконалення психолого-педагогічної підготовки інженерів-педагогів шляхом впровадження інноваційних технологій навчання / В.Л. Мозговий // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Х., 2005. – Вип. 10. – С. 172-178.
11. Островська Н.Д. Особистісно-орієнтований підхід у навчанні дисциплін гуманітарного

циклу студентів агротехнічного інституту [Текст]: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.Д. Островська. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Т., 2007. – 20 с.

12. Скирда А.Є. Гуманітаризація системи вищої технічної освіти України: її ціль, задачі та принципи впровадження [Електронний ресурс] / А.Є. Скирда, Л.Б. Адарюкова // Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет». Сер. : Педагогіка, психологія і соціологія. – 2013. – № 1. – С. 179-183. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2013_1_39

13. Сопівник І.В. Формування громадянськості студентів вищих аграрних навчальних закладів [Текст]: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / І.В. Сопівник. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Т., 2006. – 20 с.

14. Сопівник Р.В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів: монографія / Р.В. Сопівник. – К. : Компрінт, 2012. – 503 с.

15. Сопівник Р.В. Модель процесу формування гуманістичної спрямованості майбутнього біотехнолога аграрної галузі [Електронний ресурс] / Р.В. Сопівник, О.О. Мишак // Біоресурси і природокористування. – 2014. – Т.6. – № 3-4. – С. 179-185. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpc_2014_6_3-4_30

16. Щєпова Д. Місце соціально-гуманітарних дисциплін у системі аграрної освіти / Д. Щєпова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – 2014. – № 2 (13). – С. 320-324.

17. Щєпова Д.Р. Особливості вивчення соціально-гуманітарних дисциплін у контексті формування професійних ціннісних орієнтацій студентів-аграріїв // Д.Р. Щєпова // Вісник Запорізького національного університету. Серія. Педагогічні науки. – 2012. – № 2 (18). – С. 148-151.

References

1. Bondarenko, V.V. (2013) Gumanitarna skladova polifunkcionalnoji pidgotovky konkurentnospromozhnogo inzhenera-pedagoga [The humanitarian component of multifunctional training competitive engineer-teacher]. *Proceedings of Kharkov National Pedagogical University of name of G.S. Skovoroda "Means of educational and research work"*, 40, 16-23. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_zntndr_2013_40_4 [in Ukrainian].

2. Voznyuk, O.M. (2004) Formuvannya systemy gumanitarnykh integrovanykh znan studentiv technichnykh universytetiv [Formation of system of integrated humanitarian knowledge of students of technical universities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Vinnytsia State Pedagogical University of name M. Kotsiubynsky. Vinnitsia [in Ukrainian].

3. Grozna, N.Z. (2012) Znachennya gumanitarnoyi skladovoyi u profesijnij pidgotovci menedzheriv-ekonomistiv u VTNZ [Value of humanitarian component in the training of managers and economists in higher technical educational institutions]. *Herald of Vinnitsa Polytechnic Institute*, 6, 48-52 [in Ukrainian].

4. Guczolyak, O.O. (2012) Rol` gumanitarnoyi pidgotovky yak skladovoyi formuvannya osobystosti majbutnikh fakhivciv v systemi vyshhoyi tekhnichnoyi osvity [The role of humanitarian training how component of identity formation of future professionals in system higher technical education]. *Problems and prospects of forming a national humanitarian and technical elite*. Kharkov: NTU «KhPI», 32-33 (36-37), 46-55 [in Ukrainian].

5. Ishhenko, T.D., Lepecha, I.O. (2011) Formuvannya tvorchoyi osobystosti v procesi pidgotovky fakhivciv agrarnogo profilu [Formation of the creative person in process of the training of specialists of the agricultural profile]. *Scientific Journal LNUVMBT them. S.Z. Gzhytsky*, 13, 3 (49), 7-13 [in Ukrainian].

6. Myshak, O. (2013) Obruntuvannya potreby u formuvanni gumanistychnoyi spryamovanosti majbutnikh biotekhnologiv agrarnoyi galuzi [Justification of the need for forming humanistic orientation of future biotechnologists agricultural sector]. *High school*, 6, 103-108 [in Ukrainian].

7. Myshak, O.O. (2012) Zabezpechennya gumanistychnoyi oriyentovanosti zmistu navchannya majbutnikh biotekhnologiv [Providing of humanistic orientation of content training of future biotechnologists]. *Pedagogical sciences. Problems of preparation of specialists*. Retrieved from http://www.rusnauka.com/27_NPM_2012/Pedagogica/2_116876.doc.htm [in Ukrainian].

8. Myshak, O.O. (2014) Gumanizaciya profesijnogo navchannya majbutnixh biotekhnologiv: konstatuval`nyj zriz [Humanization of professional training of future biotechnologists: ascertaining cut]. *Theoretical questions of culture, education and training*, 49, 108-11. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpkov_2014_49_29 [in Ukrainian].
9. Myshak, O.O. (2012) Gumanistychna spryamovanist` yak nevidyemna skladova profesijnoyi diyal`nosti majbutnixh biotekhnologiv agrarnoyi galuzi [Humanistic orientation how an integral part of professional activity of future biotechnologists agricultural sector]. *Theoretical questions of culture, education and training*, 46, 74-77. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpkov_2012_46_23 [in Ukrainian].
10. Mozgovyi, V.L. (2005) Udoskonalennia psihologo-pedagogicznoi pidgotovky ingeneriv-pedagogiv chliachom vprovadzennia innovacijnykh tehnologiy navchannia [Improving psycho-pedagogical training of engineers-teachers through the introduction of innovative learning technologies]. *Problems of engineering and teacher education: Coll. Science. pr.*, 10, 172-178. [in Ukrainian].
11. Ostrovska, N.D. (2007) Osobystisno-orientovanyj pidhid u navchanni disciplin gumanitarnogo cyklu studentiv agrotechnichnogo instytutu [Personality-oriented approach in studying humanities courses of students of Agrotechnical Institute]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil National Pedagogical University of name V.Hnatyuk. Ternopil [in Ukrainian].
12. Skyrda, A.E., Adaryukova, L.B. (2013) Gumanitaryzaciya systemy vyczhoj technicznoj osvity Ukrainy: ji cil`, zadachi ta pryncypy vprovadzennia [Humanization of higher technical education Ukraine: its goals, objectives and implementation principles]. *Proceedings of higher educational institution «Donetsk National Technical University. Series. Pedagogy, psychology and sociology*, 1, 179-183. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2013_1_39 [in Ukrainian].
13. Sopivnyk, I.V. (2006) Formuvannia gromadians`kosti studentiv vyczhyh agrarnych navchal`nych zakladiv [Formation of citizenship of students of higher agricultural schools]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil National Pedagogical University of name V.Hnatyuk. Ternopil [in Ukrainian].
14. Sopivnyk, R.V. (2012) *Vychovannia liderskykh yakostey studentiv agrarnych vyczhyh navchalnykh zakladiv* [Education of leadership qualities of students of higher agricultural schools]. Kyiv, Komprint. [in Ukrainian].
15. Sopivnyk, R.V., Myshak, O.O. (2014). Model procesu formuvannia gumanistychnoj spriamovanosti maibutniogo biotekhnologa agrarnoji galuzi [Model the process of forming humanistic orientation of future biotechnologists agricultural sector]. *Life and Environmental Sciences*, T.6, 3-4. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpc_2014_6_3-4_30 [in Ukrainian].
16. Schepova, D. (2014). Misce socialno-gumanitarnych dyscyplin u systemi agrarnoji osvity [Position social and human sciences in the system of agricultural education]. *Scientific Journal Melitopol State Pedagogical University*, 2 (13), 320-324 [in Ukrainian].
17. Schepova, D.R. (2012). Osoblyvosti vyvchennia socialno-gumanitarnych dyscyplin u konteksti formuvannia profesijnykh cinnisnykh orientacij studentiv-agrariiv [Features studying of the social and human sciences in the context of formation of professional value orientations of students-agrarians]. *Journal of Zaporizhzhya National University. Series. Teaching science*, 2 (18), 148-151 [in Ukrainian].